

פרק ו': דוח מבקר המדינה מר מ' לינדנשטראוס בפרשת רצח המקורות של ימ"ר מרכז

במהלך שנת 2008 התקבלו במשרד מבקר המדינה שתי תלונות המעידות לכאורה על מחדלים של משטרת ישראל בנוגע לגיוס ולהפעלה של מקורות מודיעיניים במסגרת המאבק בארגוני פשיעה. התלונות הוגשו על ידי נצ"מ (בדימוס) ישראל אברבנאל, ראש מחלקת האיסוף בחטיבת המודיעין, לפיהן, בין היתר, היה ניתן למנוע רצח של שני מקורות מודיעיניים שנרצחו בסוף שנת 2006, שהפעילה היחידה המרכזית של מחוז מרכז. לפי הטענה, לא נעשו בדיקה או תחקור של האירועים לאחר מכן, בכוונה לטייחם. צוות הבדיקה נמנע מקביעת אחריות קונקרטית לליקויים המערכתיים שנמצאו בבדיקת התלונות, אך הדגיש כי האחריות הכוללת לדרך ההתנהלות רובצת לפתחו של הדרג הפיקודי העליון של המשטרה.

שני מקרי הרצח שנבדקו על ידי מבקר המדינה קשורים באופן ישיר למתח הקיים בין הצורך להבטיח משפט הוגן כערך עליון בהליך הפלילי, מול הצורך בשמירה על חסיונם וביטחונם של מקורות מודיעיניים. לפיכך בחרתי לבחון את ההיבטים המודיעיניים בהפעלת המקורות הללו אל מול ראייתו של מבקר המדינה, כדי לעמוד על כללים שיהוו את "הסמן הימני" בגיבוש דרכי הפעולה העתידיות מול המקורות.

"אחד מכלי האיסוף המודיעיניים הוא "מקורות חיים". מקורות חיים הם אנשים שאינם שוטרים ולרוב הם עבריינים המספקים מידע למשטרה. הבסיס למודיעין איכותי הוא איתור נכון של מועמדים המסוגלים להשיג ולספק מידע בתחומי ההתעניינות המשטרתיים. מטבע הדברים פועלים המקורות הללו מתוך מגוון של מניעים, כשהגמול הכספי שהם מקבלים הוא אחד מהם" (מבקר המדינה 2011: 9).

בנוסף לגמול כספי ישנם כמובן מניעים נוספים, בהם: נקמה על תחושת ניצול או קיפוח מצד נשוא הידיעה כלפי המקור, קנאה, סגירה של תיק פלילי או הקלה בו, הסרת "מתחרה" מענף פלילי כלשהו ותחושת ביטחון מהקרבה אל בעל כוח וסמכות. אין למקורות משטרתיים מניעים "טהורים" ולכן יש להתייחס בערבון מוגבל ובחשדנות מקצועית לכל מידע שנמסר ולחתור באמצעי איסוף אובייקטיביים לאימות המידע או הפרכתו ולהשגת ראיות בהתאם.

הפעלת מקור חי כרוכה בדרך כלל בסיכונים רבים לביטחונו ולחיינו, במיוחד כאשר מדובר במקור שנמצא קרוב לליבת הפעילות העבריינית שאותה הוא מכסה, ושמעשי אלימות קשים הם חלק משגרת יומו.